

Utdrag ur Utställningsetetiskt forums artikel publicerad i juni 2016:

Därför Borås, då och nu

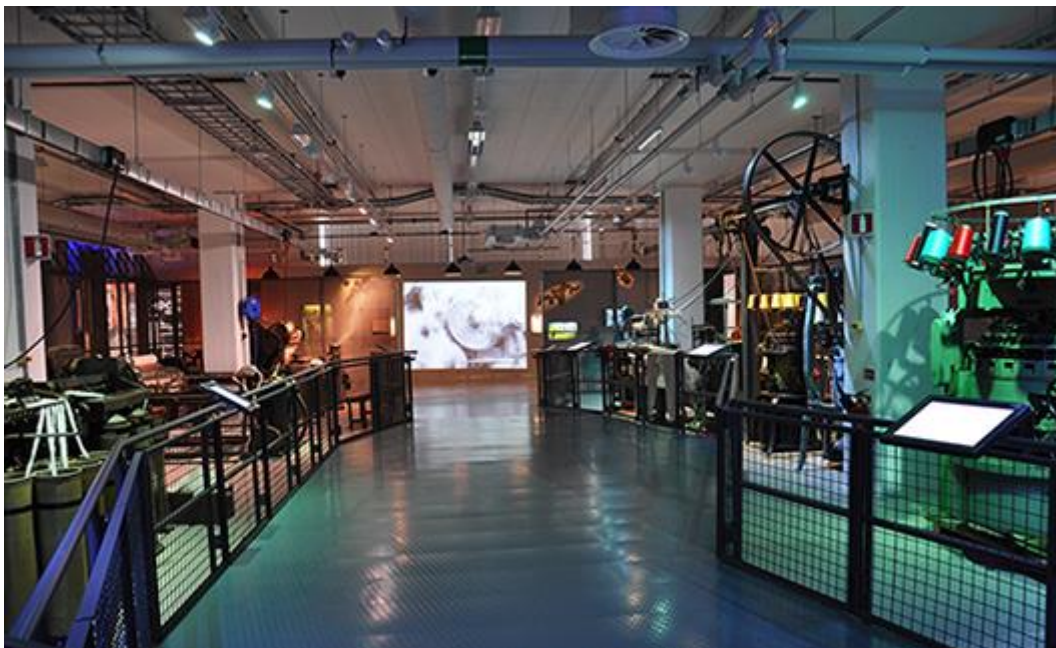
Text och foto Pia Cederholm, Utställningsetetiskt Forums chefredaktör.

Artikeln i sin helhet behandlar hela Textilmuseet, utdraget rör endast Textil Kraft.

Textil Kraft, som öppnade i våras är så bra att man genast förlåter museet alla eventuella besvikelser. *Textil Kraft* är mer lågmäld än sin granne *Textilchock!* men dess verkan håller i sig längre. Framför allt fascinerar jag av hur vitt skilda perspektiv knyts ihop till en stark väv av historisk förståelse och samtidsinsikt.

Textil Kraft handlar om arbetet och arbetarna. Den berättar om industrialiseringens drivkrafter, om teknik, elektricitet, maskiner, effektivitet, kapitalism, utsugning, spionage och smuggling, om förädlingsprocesserna "från frö till tyg" respektive "från tyg till kund" och om villkoren för dem som fick ett arbete, slets ut av det och sedan förlorade det. Utställningen är gedigen och allvarig. På väggen hänger förklarande texter under neutrala rubriker som "Varför textil?" och "Varför Borås?"

En upphöjd gång sicksackar sig fram genom en industrilokal där besökaren kan studera autentiska maskiner – bomullskarda, sträckmaskin, grovslubb, ringspinnmaskin, bandjacquard, fransk rundstol,

strumpautomat, snöflättningsmaskin och så vidare – med tillhörande fakta och insvept i illustrativ ljudkonst. Visste ni att revolvervävstolen kallades "lungsotsskytteln" eftersom arbetarna smittade varandra med dödens kyss när de var tvungna att suga ut tråden?

För många kvinnor innebar den tekoindustriella revolutionen i Borås att de fick ett eget arbete, egen lön och ett liv utanför hemmet. De utnyttjades samtidigt på ett skamlöst sätt och betalade med sina kroppar, med förslitningsskador och ohälsa. Termen "kvinnokraft" får successivt en ny innebörd när man vandrar genom utställningen.

Två foton som ordlöst talar med varandra över tid och rum. Kvinnan till vänster stigmatiseras med en sur gubbe som visar att hon inte nått produktionsmålen.

Till det monotona arbetet vid de löpande banden krävdes en arbetskraftsinvandring av aldrig tidigare skådat omfång. Och så vände allt, tvärt. Hela branschen flyttade till billigare sömmerskor på andra sidan jorden. Nu är det kvinnor i Bangladesh eller Kambodja som utnyttjas hårt, inlåsta i ofta usla lokaler där de andas osund luft, arbetar långa dagar, får dålig mat och dålig lön, hanterar giftiga kemikalier, slits ut av tunga lyft och enformiga rörelser och riskerar att brännas inne eller krossas av det nedfallande taket. Ett av de mest omskakande inslagen i utställningen är det plåtskjul från Bangladesh, komplett med torftig inredning och myggnät, som har utgjort bostad åt en hel familj som syr våra kläder. Organisationen Swedwatch har producerat den delen och utanför skjulet visas den hjärtskärande kortfilmen *A lost revolution?* av Amy Helene Johansson.

"Det finns mycket att kämpa för som textilarbetare", konstateras det lakoniskt i utställningen. År 1899 bildades Textilarbetareförbundet som på sikt säkert hade gett sömmerskorna riktigt drägliga villkor – om inte produktionen hade flyttat utomlands. Mer än 90 % av våra kläder tillverkas nu i Asien under villkor som vi slipper se. Ännu på 1960-talet skedde 90 % av tillverkningen i Sverige, bland annat här i

Borås. Ett rum i Textil Kraft är inrett som ett kontor för en av allt att döma tämligen skrupelfri chef. Golvet är en spelplan där det är meningen att man ska vinna över motståndarna genom att driva upp produktionen i sin textilfabrik och slå ut konkurrenterna. "Dra ut högra lådan i skrivbordet", kan det stå och därefter "Du har fått en stor order, ta två steg framåt." Utformningen för tankarna till *Den rike mans bord* som Eva Persson och Göran Palm gjorde för Riksutställningar 1968. Nu är det dags igen.

Efter tekokrisen har en ny sorts textilindustri vuxit fram enligt mönstret undergång och återfödelse. Borås kan numera stoltsera med forskning, innovation, produktutveckling, design och mode. Det är en bransch där ingenjören inte längre går att skilja från designern, som i sin tur inte kan skiljas från sömmerskan. Allt strålar samman i ny teknik för att producera, färga och återvinna utan negativ påverkan på miljön. I stället för ändlösa mängder av konfektionsplagg tillverkar Boråsföretag i dag cykelramar och hockeyklubbor av vävd kolfiber och tråd till 3D-skrivare av svenskt konstsilke, alltså cellulosafiber. I en nära framtid provar vi kläder virtuellt, byter ut bomullen mot ett miljövänligt material, färgar tyget utan vatten, och den sjuke behandlas med läkande stimulans av den smarta elektrodressen Mollii.

Under Textile Fashion Center rinner Viskan, ett av Sveriges mest förorenade vattendrag där gamla synder bidar sin tid djupt inbäddade i bottensedimenten. Jag tänker på kulturministern Alice Bah Kuhnke som nyligen uppmanade museerna att våga visa det mörka. Textilmuseet må framstå som ytligt, fräckt och flamsigt i vissa stycken men besökaren får också syna varpens cyniska baksida i sömmarna. Man lämnar museet med en övertygelse om att världen måste bli en bättre plats för sina medborgare – både i Bangladesh och i Borås.